

De landweer tussen Bakel en Aarle-Rixtel

Een historisch landschapselement uit de
middeleeuwen

**Stichting Archeologisch Samenwerkingsverband
Gewest Helmond en Omgeving**

De landweer tussen Bakel en Aarle-Rixtel.

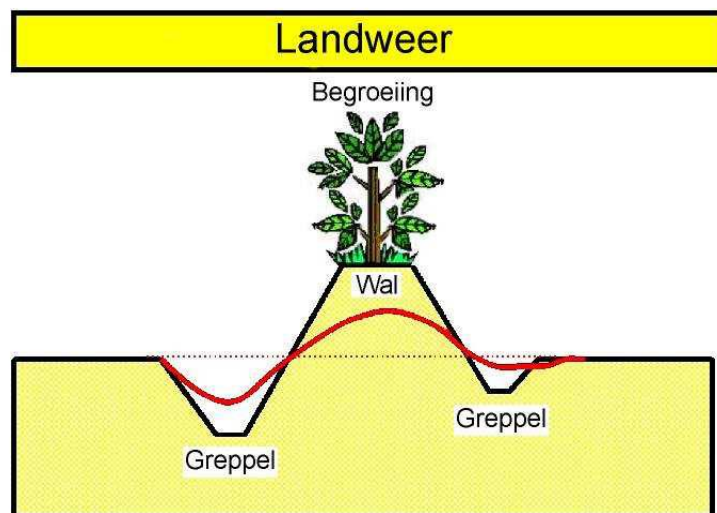
Jan Timmers, september 2007 met aanvulling februari 2008.

Sinds 2006 is er in de gemeente Gemert-Bakel vernieuwde belangstelling ontstaan voor landweren en is door ondergetekende het voorkomen van landweren onderzocht. Niet alleen op de gemeentegrenzen blijken er landweren aanwezig geweest te zijn, maar ook elders in de gemeente kwam een landweer tevoorschijn bij een archeologisch onderzoek.

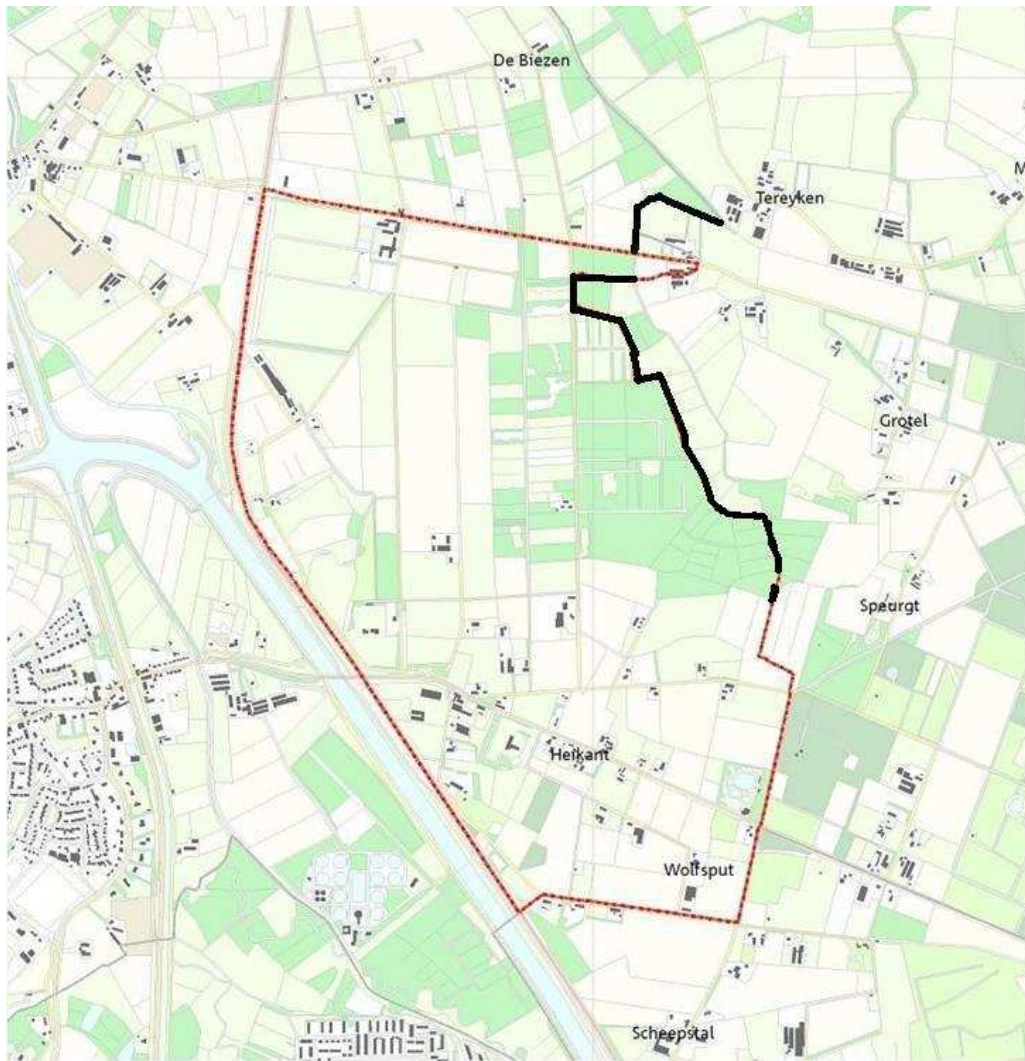
Grote delen van de oude landweren, die doorgaans aangelegd zijn in de middeleeuwen, zijn in latere perioden verdwenen, maar verrassend genoeg bleken ook nog grote delen van die landweren te bestaan. Dat geldt onder meer voor een landweer die op de grens ligt van de voormalige gemeenten Bakel en Aarle-Rixtel Tussen het Aarlese gebied De Heikant en het Bakelse gehucht Grotel. De landweer loopt hoofdzakelijk door het natuurgebied De Biezen en is nagenoeg volledig eigendom van Staatsbosbeheer.

De ligging

De landweer volgt de gemeentegrens tussen de huidige gemeenten Gemert-Bakel en Laarbeek ter hoogte van Grotel. De landweer begint op het punt waar de voormalige gemeenten Gemert, Bakel en Aarle Rixtel bij elkaar kwamen aan de Snelle Loop bij Tereiken. Ter hoogte van de verharde weg De Biezen is een stuk van de landweer verdwenen, maar zuidelijker volgt hij de gemeentegrens weer. In het meest zuidelijke gedeelte is weer een kleine onderbreking in de landweer aanwezig. De gemeentegrens en de landweer volgden naar alle waarschijnlijkheid de voormalige Diemelsbeek, die inmiddels als zodanig niet meer bestaat en ook op oude kaarten moeilijk traceerbaar is. In een oorkonde van mei 1288 wordt De Ymelbeke al genoemd als grens, terwijl tegelijkertijd melding wordt gemaakt van de aanwezigheid van een wal. (Camps, Oorkondenboek Noord-Brabant, deel 1 pagina 535). De bochten en kronkels in het noordelijk gedeelte van de grens (en de landweer) kunnen verklaard worden vanuit een oorspronkelijk tracé van een natuurlijke beek (De Ymelbeek).

Zoals gewoonlijk bestaat een landweer uit een verhoogd wallichaam met aan weerszijden een greppel of sloot. Meestal is de greppel aan de ene kant breder en forser dan aan de andere kant. Op bijgaand kaartje is met een dikke zwarte lijn aangegeven waar momenteel de landweer nog aanwezig is

Van de landweer zijn inmiddels diverse foto's gemaakt. Een aantal foto's is ter informatie toegevoegd om een beeld te geven.

Niet op het hele tracé is de landweer nog even duidelijk aanwezig. Dit wordt veroorzaakt door de ligging in het gebied De Biezen aangrenzend op een terrein dat in de 19de of 20ste eeuw is ingericht als rabattenbos. De greppels en rabatten zien er deels hetzelfde uit als de landweer. Daarnaast is het zo dat in de loop van de tijd de landweer geërodeerd en afgevlakt is.

Behoud, beheer en onderhoud

Omdat de landweer grotendeels in natuurgebied ligt is de bedreiging ervan relatief klein. Toch is het noodzakelijk om de landweer als zodanig duidelijk te karteren en te ontzien bij onderhoud van het natuurgebied.

Daarnaast verdient dit cultuurhistorisch monument dat delen die in de loop van de tijd afgevlakt werden, weer worden hersteld. Een grondige inventarisatie zou moeten uitmonden in herstel en onderhoudswerkzaamheden.

Het meest noordelijke deel van de landweer grenst aan het eigendom van eco-touristfarm De Biezen. De perceelsgrens ligt precies in het midden van één van de greppels van de landweer (als ik goed geïnformeerd ben). Onderhoud op dat stuk zal in overleg moeten plaatsvinden. Dat stuk van het tracé biedt ook mogelijkheden voor informatievoorziening, omdat de landweer tot aan de verharde weg De Biezen doorloopt. Een informatiebord langs De Biezen

is wenselijk. Het is dan wel nodig om juist dat stuk van de landweer weer een oorspronkelijke gedaante en uitstraling te geven. Daarvoor zal enige begroeiing verwijderd moeten worden. Ook hiervoor geldt dat er zorgvuldig naar gekeken moet worden. Het voorstel is om dit deel ter hand te nemen als een voorbeeld-project. Wat er nodig is voor het onderhoud van de rest van de landweer kan later volgen.

Bijkomend is nog van belang dat in het tracé van de Snelle Loop in Gemert ook nog een fors stuk landweer aanwezig is, grenzend aan het stuk waarover we het nu hebben. Voorstel van de heemkundekring aan gemeente en waterschap is om een gedeelte tussen Tereiken en Grotel dat verdwenen is, weer opnieuw aan te leggen als EVZ.

Op bovenstaande topografische kaart uit 1953 is de landweer voor een groot gedeelte direct herkenbaar. Rechtsboven een stuk van de verdwenen landweer tussen Tereiken en Grotel met gedeeltelijk een dubbele wal, die hopelijk hersteld wordt bij de aanleg van de EVZ.

